

yıl:1 - sayı:2

kamçı

aylık siyasi gazete

Temmuz 1970

Büyük Göç'ün Getirdikleri Dün - Bugün - Yarın

Efsaneler der ki :

«Tüm insanlığın rahata kavuşması ve yer yüzünün sükun bulması için Tanrı meleklerle, incilerin cennetten alınarak dünyaya serpilmesini emreder. Melekler de emir gereğince incileri cennetten alarak KAFKASYA'ya serperler. Böylece insanlık huzur ve rahatlığa kavuşur. İşte o zaman Kafkasya'nın yerlisi ve gerçek halkı olan ÇERKESLER bu masmavi kubbeli, duru dünyanın mutlu insanları olurlar.»

Yeryüzünün güzelliği, münbit toprakları, göklere doğru uzanan ulu dağlarıyla ayrı bir dünya manzarası gösteren Kafkaslarda, ırkına topraklarının ismini veren Çerkes Milleti hür ve bağımsız yaşardı. Kavgasız, gürültüsüz, insanlığı hiçe indiren maddi çıkarların dışında, hürriyeti sınırlayan her türlü kaideden uzak, ideal devlet tipi sisteminde ideal bir hayat sürdürürdü. Asırlarca içe dönük bu yaşantıya devam eden, dünyanın diğer milletlerine karakteri icabı adeta sırt çeviren bu yeşil ve mutlu beldenin bir gün istilâcılara hedef olması kaçınılmaz olaydı. Üstün vasıfları ve tabii güzellikleri-

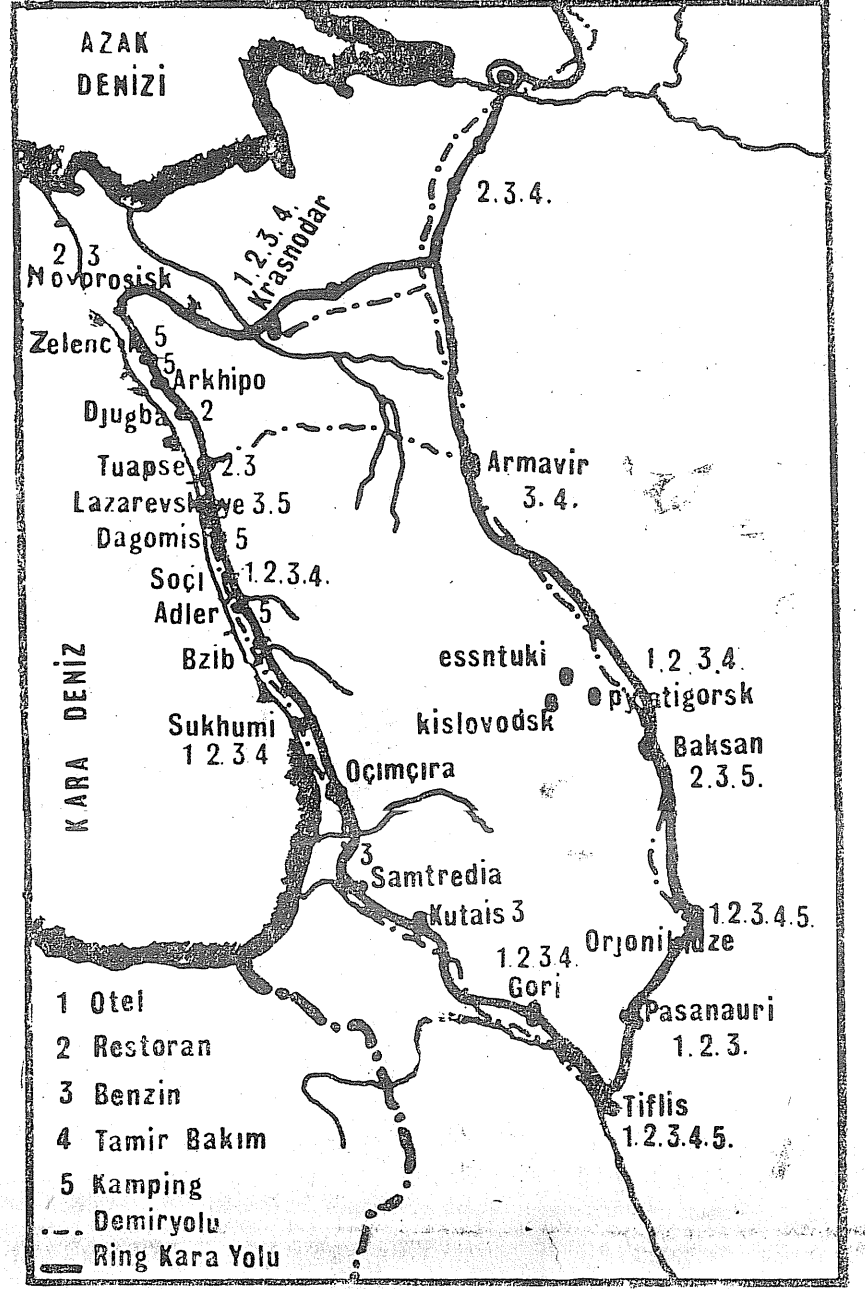
le dostunun olduğu kadar düşmanın da dikkatini üzerine çekmiş ve ne yazık ki kendi felâketine zemin hazırlamıştır.

Zira, teknik buluşlar, artan dünya nüfusu ekonomik ve sosyal ihtiyaçları daha geniş bir şekilde sağlama zorunluluğunu doğurmuş, bunları kendi yapısında halledemi ven milletler dışı doğru açılma arzusunu göstermişlerdir. Bu gelişmeler bazı milletlerin zararına, bazılarının isey ararına sonuçlanarak temelde büyük sarsıntılar ve değişmeler meydana getirmiştir. Hatta asırlarca kendi öz topraklarında mesut ve mutlu bir yaşantısı olan, fakat asrın bu başdöndürücü geliş-

mesine çeşitli nedenlerle ayak uyduramayan milletler, yerlerinden, yurtlarından sürülerek başka topraklarda yaşamaya mahkûm edilmişlerdir. Ne acıdır ki zengin topraklarında asırlarca âdetâ kapalı havza hayatı yaşayan Çerkes Milleti kendi dünyasında, kendine özgü, birtakım gelişmelerden uzak hayatını yaşarken hiç beklemediği düşmanı kapısını zorlayınca olup bitenlerden nasibine düşeni en korkunç biçimde mevcudiyetinde hissetti. Bu günden sonra toplum hayatında, örf ve adetlerinde sarsılmalar oldu, fakat kutsal değerlerini korumak için yaptığı mücadeleye yine dünyanın dikkatini üstünden eksik etmedi. Korkunç baskıya insanüstü bir direnişle karşı koyan Çerkesler bütün karşı koymalarına rağmen savaşta kaybetmediklerini «politika» denilen meçhul yüzlü iğrenç oyunun kurbanı oldular.

Çerkes Göç'ü üçyüz yıl süren bir boğuşmanın ve boğazlaşmanın hazırladığı hazin bir sonuç olup, düşmanla yapılan savaşların başlangıç ve gelişmesiyle ilişkilidir. Harb, insan topluluklarının birbirleriyle çarpışması olduğuna göre sebepleri de bu insan topluluklarının ideolojileri, menfaatleri, dilekleri nisbetinde çeşitlenmiş ve cemiyetlerin bünyeleri değişikçe bu sebepler de değişmiştir. Eskiden genel olarak, mistik inançlar, imparatorluk kurmak arzuları, coğrafi şartların zorlaması, hükümdarların şöhret kazanmak, öç almak hırsları, dini yaymak ve korumak gibi sebeplere bürünmüşlerdir. Ancak bütün bu sebeplerin temelinde daha rahat yaşamak arzusu yatmaktadır. Kafkasya da aynı arzunun kurbanlarından. Bunu daha iyi anlayabilmek için Rus Çarı Petro'nun milletini kısmen ilmi, kısmen de cebir ile organize ederek onlara bıraktığı vasiyete gözetmek lazımdır. Petro şöyle diyor : «.. Mümkün olduğu kadar İstanbul'a ve Hindistan'a yaklaşınız. Buralara hükmeden dünyanın hakimi olur. Bu sebeple kâh Türklerle, kâh İranlılarla mütemadi harbediniz, Karadenizde deniz inşaat tezgâhları kurunuz. Bu denizle Baltık denizini ele geçirmek için çalışınız, bunlar projenin tahakkukunu temin edecek iki önemli noktadır. İranın çöküşünü tezleştiriniz, mümkün olduğu takdirde Suriye'de şarkın eski ticaretini yeniden tesis ediniz ve dünyanın entrikası olan Hindistan'a kadar ilerleyiniz.»

Görüleceği gibi vasiyetname-
(Devamı 2. sayfada)

Batı Kafkasya'da 3000 km'lik ring yolunu gösteren harita.

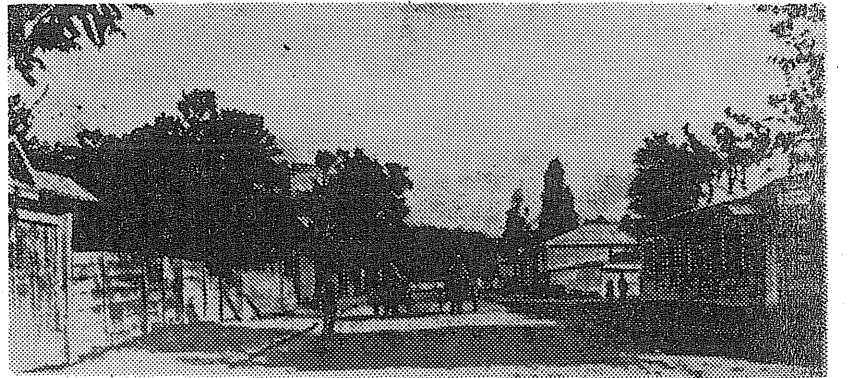
KAFKASYA VE TURİZM

Her sene kendilerine orijinal yerler arayan milyonlarca turistin, bilinmiyeni ve değişik olanı öğrenme merakı Sovyetler Birliğini çeşitli özellikleri yönünden gezi programlarında üst sıralara çıkarmıştır.

Bütün dünyada bir sanayi olarak gelişen turizm'in döviz imkânlarından faydalanabilmek için Sovyetler Birliği de ülkede turistik yeniliklere girişmiş bu arada Kafkasyayı bir numaralı turistik bölge haline getirmeye başlamıştır.

Konuyla ilgili olarak çeşitli Avrupa dillerinde Kafkasyayı tanıtan broşürler bastırılmış, resmî turizm acentası İnturist vasıtasıyla gezi programları düzenlemeye girişmiştir.

Kafkasyanın batı kesimini tanıtan ve yeni yapılan 3000 km'lik turistik ring yolu ve çevresini açıklayan broşür'de yer alan haritayı yukarıda sunuyoruz.

Çerkeslerin göçe mecbur edildikleri Vatanları Kafkasya'dan bir köşe. 50 yıl önce Nalçık.

DURUM

Anavatanından muhtelif zamanlarda yapılan toplu göçlerin sonucunda, toplumun bugün ulaştığı nokta ortadadır.

İlim açısından ve tarafsız vîddanlar önünde «millet» olduğu bilinen bu toplum, kendi bünyesinde çeşitli ve çelişik fikir cereyanlarına rağmen ataletten kurtulamamıştır. Doğal şartların etkisi ve açıklanması ciltler sürebilecek nedenlerle toplum bugün «asimilasyon» çizgisi sınırında durmaktadır.

Dün var olan bu milletin, günümüzde gerekli reformlarla «Millî Şuur» a ulaşarak sağlam temellere oturtulması ve yarın layık olduğu tarihi yeri alabilmesi isteniliyorsa -ki aksini düşünmek «Çerkes» sıfatını reddetmek olur- fikir ve eylem yönünden faaliyetlerin yoğunlaştırılması gerekir.

Eğer toplumu a. Aydın Kitle, b. Gençlik, c. Şehirli ve Kasabalı, d. Köylü Tabaka olarak katmanlara ayırıp basit bir inceleme yapılırsa, acı olmakla beraber tedavisi mümkün sosyal sorunlar ortaya çıkmaktadır :

a. Aydın Kitle : Anavatanda ve muhacerette irtibatsız, dağınık bir durumda bulunan toplumun «kendi topraklarında, kendi kendini yöneten bir bütün» idealini gerçekleştirebilmesi için gerekli sosyal, ekonomik ve kültürel teorilerin sağlam temellere oturtularak topluma maledilmesi gerekir. Bu görev bütün milletlerde aydınların omuzlarındadır. Sayıları çok az olan belli bir kısmı tenkit dışı tutarsak, yanlış değerlendirmeler ve bazı peşin hükümlerle maalesef aydınlarımız bu konuda kendilerine düşen vazifeyi tam olarak yerine getirmemekle ve yetindikleri ortamlarla bağlarını koparıp, var olan millî hislerle «salon milliyetçiliği» nden öteye gidememektedirler.

(Devamı 7. sayfada)

Büyük Göç'ün Getirdikleri

☆ «Baştarafı 1. Sayfada

de Çerkes Milletinin büyük bir kısmının bugün muhacerette yaşamasını hazırlayan önemli hususlar mevcuttur. Bütün bu sayılanların altını çizip, üçyüz yıl vatanlarını müdafaa eden Çerkeslerin mağlup olunca vatanlarını neden terkettiklerini, kendi kendimize sormalı. Ve hür dalgalanan bayrağın altında ekonomik ve kültürel bağımsızlığını sürdüren bir milletin tamamen değişikliğe uğratılmış nesilleri olduğumuzu esefle anmalıyız.

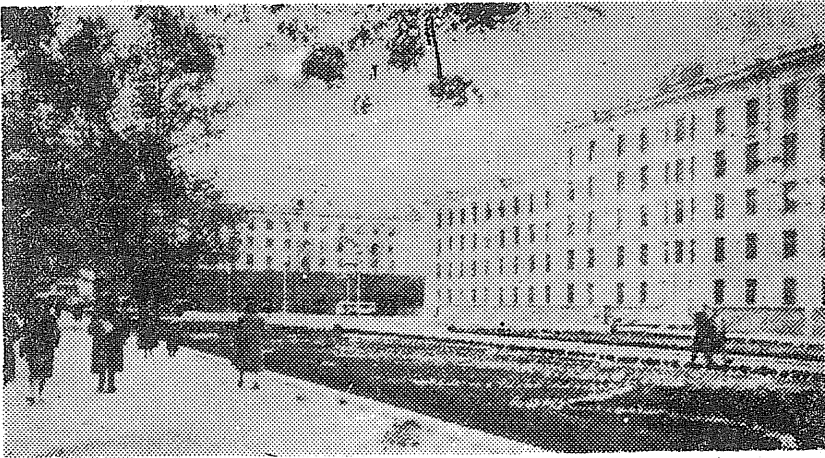
Bütün bu aleyhteki şartlandırılmalara rağmen vatanlarını terk etmeyen toplumlar da vardır. Ve zorunlu olarak vatanlarını terk eden insanlara «hain» veya «kahraman» demek insafsızlık olur. Çünkü tarihi hadiseleri neşterle kesip atmak büyük hatadır. Ancak bu hâdisenin cereyan ettiği tarihe inmek, o günün imkân ve şartlarını aynı zaman kesiti içinde analize girmek daha doğru ve dürüst bir hareket olur.

Bu görüşle Çerkes Milletinin vatanlarını terk edişlerini şu ana sebeplere bağlayabiliriz :

- 1 — Çağdaş Avrupa ülkelerinin geçirdikleri evrimler sonucu şuurlanan «milliyetçi fikirler'in, Kafkasya'da millî eğitimin ilkel koşullara bağlı kalması yüzünden, aynı gelişmeyi gösteremeyişi,
- 2 — Yıllarca süren savaşların meydana getirdiği ekonomik zorlamaların toplumu daha

- 3 — Kafkasya'da yeni yerleşen islâm dininin yoğun etkisi,
- 4 — Kaybedilen savaşın tabii sonuçları olan katı şartlandırılmalar ve Jenosid endişesi,
- 5 — Toplum üzerinde söz sahibi bazı bencil kişilerin yanlış ve ileriye göremiyen sevk ve idaresi,
- 6 — Endüvialist olarak tanımlanan Çerkeslerin kişilet hür riyetlerini, vatan sevgisine tercih edişleri,
- 7 — Anavatan dışında geçirilecek belli bir süre içinde teşkilâtlanarak daha kuvvetli bir mücadele ortamı hazırlanması düşüncesi.

Göçe bir hamlede karar verilmediği 1864 yılından evvel kademe

Bugün modern bir şehir olan Krasnodar'dan bir görünüş.

kademe devam eden perakende göçlerin asıl büyük göçü hazırladığı da ayrı bir gerçektir. Meselâ: 1768 yılında 10.000 kişi Osmanlı topraklarına, 1780 - 1800 yıllarında 30.000 kişi Osmanlı topraklarına, 1812 - 1815 yıllarında 15.000 kişi Osmanlı topraklarına, 1828 yılında 12.000 kişi Osmanlı topraklarına, 1855-1863 yıllarında 295.000 kişi Osmanlı topraklarına, 1877 yılında 500.000 kişi Osmanlı topraklarına, 1886 yılında 4.000 kişi Osmanlı topraklarına, 1886 - 1917 yıllarında 40.000 kişi Osmanlı topraklarına, 1917 yılından sonra 15.000 kişi Osmanlı topraklarına deniz yoluyla olmak üzere göç etmişlerdir. 1864 yılında yapılan büyük göç te ise takriben 1,5 milyon in-

ANILAR

20. Yüzyılın üçüncü çeyreğine beş yıl var.... Yaşlı dünya görüp geçirdiklerini kendine saklayan mağrur bir sessizlik içinde...

İnsanlar ayda yapılan gezilerin heyecanını geride bırakmış, yeni hedefler arıyor.... Kaderin lütfuna uğramış, özkaynaklarını değerlendirebilmiş toplumlar ilim ve kültür sahasında at oynatıyorlar.... İlerlemişliğin ve oturmuşluğun şartlandırmaları ile bitip tükenmeyen çabalar...

Ve 20. yüzyılın üçüncü çeyreğine beş yıl kala bütün dünyanın unuttuğu bir gerçek... Hem de acı bir gerçek var: «Anavatan ve Muhacerette Kuzey Kafkasyalılar» ın durumu....

Karadeniz'in doğu kıyılarında, ölmüş anaların memelerinde süt arayan nesille başlayıp, benliğini içinden atamayan bugünkü nesile kadar uzanan, cennet ülkeyi dekor, halkını figüran yapan bir oyun....

Değişen dünya şartları içinde reyleri alınmayan yüzbinler.... Yarısı o tarafta kendinden kopanları düşünür.... Yarısı muhaceret zilletinin burukluğuyla boşa kurşun atar.... Ta Kuneitra çöllerinde kendinin olmayan ölümü arar.... Yüz küsur yıldır bitmeyen acı, apacı bir oyun....

20. Yüzyılın üçüncü çeyreğine beş yıl kala felâketlerin öldürmediği ümitler ve ümitlerden doğan filizler.... Büyüyecek, yeşerecek.... Kaybettiklerine ulaşacak veya kendinden sonra gelenleri ulaştıracak bir neslin özlemi....

Belki, 20. yüzyılın getireceği «aslına» dönüşle dinecek, bitecek acılar.... Anılar....

san anavatanı terk etmişlerdir. İkinci Dünya Harbinde çıkanlar ise bu sayımlara dahil edilmemiştir. Sağlık ve sosyal yönlerden hiç bir ön tedbir alınmadan bütün bu hareket milletin geniş çapta felâketine yol açmış, binlerce insan göç sırasında çeşitli sebeplerden, yalnız maddî ve manevî değerlerini değil hayatlarını da kaybetmişlerdir.

Sebepler ne olursa olsun; bir cü-

rüm işlenmiş, bir felâket olmuştur. Yabancı topraklarda hür olduğu aldınışı içinde her geçen gün biraz daha ihtiyaçlanmaktadır. Ebediyen kanamaya devam edecek olan bu yaranın hiç olmazsa bir nebze dinmesi için, geçmişte yapılan tarihi hatalardan kaçınarak Milletçe «Kendi Topraklarında, kendi kendini idare eden toplum» ideali için bir bütün olarak el ele çalışmalıyız.

ÇERKESİSTAN'IN ETNOĞRAFİK GÖRÜNÜŞÜ

Bu son iki asırda Kuzey Batı Kafkasya'nın tanımı defalarca yapılmıştır. Çalışmaların ilki, 1974'te Kırım'da Fransız Konsolosu olan Xaverio Glavani'ye aittir. Bu yazar aynı zamanda dağların merkez zincirinin kuzeyinde bulunan abkhase(1) toprak parçasını da Çerkesistan'a dahil etmiş, memleketi 14 kantona ayırmıştır.

Bu tanım ne tam, ne de çok kesin olmadığı gibi, bunlardan daha canlı bir ilgi de arzetmemektedir. Gerçekte bu, Avrupalı bir yazarın Çerkes Milleti'nin çeşitli dallarında yaptığı ilk tasniftir. Ve bu tasnif, ilgili diğer sınıflandırmalarda bulunmayan çeşitli kanton isimlerinin bir transkripsiyonudur. Mesela yazar Bjédoukh yerine Bizedou sözcüğünü kullanıyor, buradan da (-kh) ekinin bir çoğul takısı olduğu çıkartılabilir. Aynı şahıs, Rus Yazarlarının Temirgoy diye adlandırdıklarını Gemirgia(2) olarak alıyor, böylece de çok büyük önemi olan bu isme daha doğru bir yazı tarzı vermiş oluyor, Besleney yerine de Besney yahut Bessini kelimesini alıyordu. Ayrıca X. Glavani, diğer yazarların bilmediği kantonların isimlerini veren ilk yazardır. Örneğin: Gemirgia'lardan gelen ve Klaproth'a göre Bjédukhe(3) dalına ait olan Karabay'ları bu şekilde belirtiyor.

1753'te Kırım'da başka bir Fransız Konsolosu Mösyö De Peyssonel(4) Tolani, Dijeguritz(5), Bitchoune, Aoug, Balchi, Bertebay gibi bir çoklarının doğrulanmasını kolay olmadığı 30 kadar isim ihtiva eden Çerkes Halkının bir listesini yaptı. Buna mukabil, Hadjoukhay (Hatikoy), Egherkovay, Abezache (Abazakh) gibi Glavani'nin bilmediği önemli dallardan bahseder ve tıpkı Abaza halkından olan Seidi'ler gibi bütün yazarların sükutla geçiştirdiği küçük halk topluluklarının isimlerini verir. Nihayet onun bu isimler transkripsiyonu bazen mevcutların en iyisidir. Böylece Rusların, bunların peşisıra Tatarların Temirgoy'e çevirdikleri Kemir - Keui, ismin gerçek şeklini arzeder.

15 sene sonra (1768) Güldenstaedt(6) bilimsel bir görevle Kafkasya'yı ziyaretinde, diğer araştırmacılar için uzun zaman temel bilgi görevini yapan Çerkesistan ve bilhassa Abhasia hakkında kıymetli bilgiler vermiştir. Gerçekten bir çok etnoğrafya bilgisini ve seyyahlar eserlerinde Güldenstaedt'in Abkhase için verdiği üç bölüme rastlanır:

a) Yazara göre Kuzey Çerkeslerin Kuchasip, yani dağ aşırı dedikleri Chirpit Tschadtchi, Sads ve Aypga toprak parçalarını ihtiva eden Güney Batı veya Eski Abkhase.

Çerkeslerin menşei

Aytek NAMİTOK

I. KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

b) Tubi, Uleuch, Schapsich veya Schapso, Ache ve Rokush gibi toprak parçalarıyla Kuzey Batı.

c) Kızılбек, Tam, Schegray, Barokay yahut Bach, Bachilbey ve Sabardan(7) meydana gelen «Altı Parça» Kuzey Doğu veya Altı Kesek.

Çerkesistana gelince; Yazar bundan az bahsediyor ve sadece 8 kısım zikrediyor: Büyük Kabardie, Beslen, Temirgoy, Manischach(?), Abazech, Bscheduch, Hatukei, Bschan(8).

1970 da J. Reinegg(9) ve bilhassa Pallas(10) o zamana kadar Kafkasyanın bu kısmı üzerinde elde edilen bilgileri oldukça zenginleştirdiler. 1793'de Çerkesistanı ziyaret eden Pallas Abkhase'nin Kuzey kısmını yani Abazes memleketini iki kısma ayırıyordu: a) «6 kısımlı» küçük Abaze veya Abaza: Schantemir, Klitsch, Kescha, Lou, Bibert ve Didaruk. b) Büyük Abaze veya Kuzey Batı Abazası: Beshilbay, Barakay, Tubi ve Ubuk, Schapsich, Natuchasch veya Natchu - Kaytsch.

Özellikle Çerkeslerin, değişik dallarını sıralama, oldukça detaylı bir iştir. Diğer birçoklarının uzun müddet yaptıkları gibi Pallas Chapsoukh ve Natkhoy'leri, bunları Adige dilini kullanmalarına ve kendilerini Abaza saymalarına rağmen, Abazalar arasınd zikredilmiştir; tamamen bunun aksine bunlar başlı başına gerçek Çerkes olduklarını öne sürerler. Nihayet Pallas'ın Jane ismini Sani şekliyle geçirdiğini, bunun hiçbir modern yazarda böyle kullanılma-

dığını ve antik şekliyle Sani veya Sanig (Sannigoy)in(11) aynı olduğunu ifade edelim.

Fakat genellikle Kafkasya hakkında ve özellikle Çerkesistanın özelliklerine ait incelemeler bilhassa geçen asrın başlarında çoğalmıştır: Bu hususta 1807 - 08 yıllarında Kafkasya'da seyahat eden Klaproth'a, Bronevski'ye, L. Lulie'ye, Dubois de Montpereux'ya (1833) ve J. Bell (1837 - 39) e çok şeyler borçluyuzdur. Bunlarda Çerkes memleketini (12) daha iyi tanıtmak üzere çalışmış olanlardan sadece bir kaçını teşkil ederler.

Bu çalışmalar gerekli bazı rötüşlerle da Çerkesistan'ın geçen asrın başında gözüktüğü şekliyle boylar yapısı bakımından tablosunu çizmeyi sağlarlar. Bununla beraber Çerkeslerin bu tür sınıflandırılmasının zaten diğer bütün milletler için olduğu gibi, büyük güçlükler arzettiğini kaydetmek gerekir. Hatta memleket içindeki iç göçler, karışmalar asırlarca o kadar sık olmuştur ki, kesin bir sınıflandırmanın imkânsız olduğu dahi söylenebilir. Şu halde, sadece etnoloji için büyük değer taşımayan bir coğrafi sınıflandırmadaki veya bizim konumuz için daha ilginç olan coğrafi düzeydeki boyların tasnifi veya nihayet etnolojik incelemeler için sağlam bir dayanak olan dil bilimi açısından bir sınıflandırma söz konusudur.

İşte bu son iki metodu kaynaştırarak — kelimenin en geniş anlamıyla Çerkesler üç guruba(13) ayrılacaktır:

1 — Kendilerine genellikle Adige ismini veren esas Çerkesler,

2 — Adige ismi üzerinde hak iddia eden, aynı zamanda öncekilerle lisan bakımından lisan ayrılığı olmayan Oubikh'lar,

3 — Abkhase - Abaz grubu.

Adigeler iki kola ayrılırlar: Batıda, Karadenize doğru yerleşmiş olan Kiakh'lar ve buna karşılık doğudaki Shagh (Sha: Baş) yani yüksekte yaşayanlar adını taşıyan Kabard'lar. Bu ayırım sadece coğrafi(14) değildir: Hakikaten, başlıcaları Kemirgoy, Bjédoukh, Abazakh ve Chapsougho - Natkoy olan Kiakh'ların lehçeleri hemen hemen hiçbir fark göstermezken bu iki grubun (Kiakh ve Kabard) lehçeleri bazı farklılıkları arzederler. Sadece Besleney'lere ayrılan hakkında tereddüt edilmektedir; bütün Çerkes lehçeleri içinde en fazla nüans ve ahenge sahip olduğu bilinen Besleney lisanı Kiakh ve Kabard lisanlarından aynı uzaklıktadır.

EDEBİYAT

Kuzey Kafkasyalı Yazar
Tsey İbrahim'den Bir Hikâye :

tavşan, tilki ve kurt.

Bildiğiniz şu bizim ormanda yavru, küçük tavşancıkları olan bir dul tavşan yaşıyordu. Yavrularını yaşatmak için zavallı tavşan sabahdan akşama kadar çalışmak mecburiyetindeydi.

Evden giderken çocuklarına :
— Dikkat edin, kapıyı iyice kapayın ve içeriye kimseyi bırakmayın, yalnız sesimi işitince bana açın, diye sıkı sıkı tembih ediyordu.

Yavru tavşanlarda öyle yaparlar, anneleri gidince içeriye kapanır, oynar, şarkı söyler, anneleri yemek getirinceye kadar eğlenirlerdi. Tavşan dönünce yuvasına yaklaşıp ve kapıyı çaldı. Çocuklar içerden :

— Kim o? diye bağırlar, anne tavşan da ince bir sesle :

— Açın evlatlarım, benim, anneniz, derdi.

Yavru tavşanlar annelerinin sesini tanıyınca kapıyı cesaretle açarlardı.

Birgün Tavşan, yavruları ile konuşurken, yakından geçen bir kurt bu konuşmayı işitti. Akşamüstü Tavşanın yuvasına yaklaşıp kapıyı çaldı. Yavru tavşanlar her zamanki gibi sordular :

— Kim o?

Kurt kaba sesiyle cevap verdi :

— Benim anneniz, çabuk açın!...

Yavru tavşanlar şaşkınlıkla, bu ses onlara şüpheli ve korkunç geldi, en büyükleri cesaretle kapıya yaklaştı ve :

— Hayır, sen annemiz değilsin!... Bizim annemizin ince gümüş sesi vardır. Sen ihtimal ki kurtsun, içeri alamayız seni, defol buradan, dedi.

Kapının açılmamasına çok kızıp hiddetlenen kurt, hiç bir şey yapmadan eli boş dönmeye mecbur oldu.

Çok geçmeden ana Tavşan da çalışmaktan döndü. Yavru tavşanları kapıyı hemen açtılar ve başlarına geleni bir bir anlattılar ve :

— Kurt gelmişti, içeri girmek istiyordu, fakat biz onu bırakmadık, senin sesin annemizin sesine benzemiyor dedik, dediler.

Anne Tavşan onları kutlayarak :

— İyi yapmışsınız evlatlarım, aman dikkatli olun ve kapıyı yalnız benim sesime açın, diyerek öğüdünü tekrarladı.

Kurt ise kötü fikrinden vazgeçmemişti. Ne pahasına olursa olsun, istediğini yapmaya karar ver-

di. Demirci sıvrisineğe giderek :

— Bana ince, gümüş bir ses yap! dedi.

O da «Olur!» diyerek işe başladı.

Ateş yaktı, çekicini aldı ve gümüşü döğmeğe başladı. Döğdü, döğdü nihayet kurt için ince, gümüş bir ses yaptı.

Kurt oradan hemen Tavşanın yuvasına koştu, bir köşeye gizlendi ve tavşanın işe gitmesini bekledi. Tavşan evden çıktıktan sonra kurt kapıya yaklaşıp kapıyı çaldı :

— Tak, tak, tak!...

— Kim o? Kurt ince gümüş bir sesle cevap verdi :

— Benim anneniz, açın evlatlarım.

Yavru tavşanlar annelerinin sesi sanarak kapıyı açtılar, kurt yuvaya girip hepsini yedi. Akşam üstü Tavşan eve dönünce her yerin yıkıldığını ve yavrularından sadece parmaklarıyla kulaklarının kaldığını gördü.

Tavşan dağılmış yuvasından çıkıp, bir kütüğün yanına oturdu ve acı acı ağlamaya başladı. Bu sırada oradan geçmekte olan Tilki, ağlayan tavşanı görünce durdu ve :

— Ne oldu? Niçin böyle acı acı ağlıyorsun komşum, diye sordu.

Tavşan gözyaşları arasında cevap verdi :

— Nasıl ağlamayayım? Akşam eve döndüm, yuvamı yıkılmış buldum, yavrularımdan da geriye sadece kulaklarıyla parmakları kalmış... Tilki :

— Bunu kimin yaptığını ben biliyorum, şimdi yolda kurda rastladım ve yüzünde, gözünde tavşan tüyleri olduğunu gördüm. Bu cinayeti mutlaka o işlemiştir, dedi ve biraz düşüntükten sonra ilave etti :

— İstersen bu cinayet için ona ceza verelim, yalnız bildiğimizi kurda sezdirmeyelim. Buradaki vahşi hayvanları reisinin muavini olduğu için kendisine gidip tanımadığımız bir caniden şikayetçi olalım, sonra da reisimiz ayağına gidip onu şikayet edelim, dedi. Zavallı biçare Tavşan :

— Peki öyle icap ediyorsa öyle olsun diyerek beraberce kurda şikayete geldiler. Kurt et yemeğinden sonra, yuvasındaki kuru otların üzerine uzanmış, istirahat ediyordu, gelenleri azametle kabul ederek :

— Şikayetiniz nedir? söyleyin, diyerek sordu. Tavşan gözyaşları arasında şikayetini anlattı :

— Alçağın birisi yavrularımı yemiş, geriye yalnız parmaklarıyla kulakları kalmış, dedi. Kurt sahte bir hiddetle :

— İmkânı yok, bu alçaklıktır, talihi varmış ki dişlerime düşmedi. Zavallı dulun felâketine sebep olan o vahşi yeryüzünde yaşamamalıdır!... Ben, eğer onu bulunca parça parça doğramasam kurt değilim. Siz Tavşan bu alçakca cinayette kimden şüphe ediyorsunuz? diye Tavşana sordu.

Tavşan gözlerini aşağı indirerek :

— Kimden şüpheleneyim, bilmiyorum ki. Yuvamda cinayeti aydınlatmak hiç bir iz bırakmamış, dedi. Aldığı cevaptan memnuniyetini gizleyen kurt, sahte bir samimiyetle :

— Senin işin hiçte iyi değil diye fikrini söyledi.

Sonra kimden şüphelenilmesi gerektiğini düşünyormuş gibi :

— Bunu mutlaka ayı yapmıştır. Ben bilirim, o etli yemekleri sever. Bir de bugün onu gördüğüm zaman bana öyle geldi ki, burnunda tavşan tüyü vardı, neyse bu işi tahkik eder ve canı kim olursa olsun cezasını bizzat veririm. Şimdi sen evine git, kederine yürekten iştirak ederim, dedi.

Tilkiyle Tavşan, Kurttan çıktıktan sonra, vahşi hayvanlar reisi ayı'ya gittiler. Yolda tilki kurt hakkında :

— Alçaklığa bak, hem yavru tavşanları yemiş, hem de başkasını itham ediyor. Sen üzülme, benim dediğim gibi olacak, canı cezasını görecektir, diyordu.

Ayı'ya gelip Tavşanın başına gelen felâketi anlattılar. Fakat bunun kurt tarafından yapıldığını söylemediler. Ayı çok samimi olarak :

— Çok vahşi ve alçakca bir iş, dedi. Biraz düşündükten sonra katti bi rşekilde, kısa olarak ilave etti :

— Kim olduğunu öğrenir diri diri derisini yüzerim.

Sonra da tavşanla tilkiyi uğurladı.

Eve dönünce tavşan ve tilki kolları sıvayıp işe koyuldular. Yavru tavşanların ruhları için bir ziyafet vermeye, o ziyafete bütün vahşi hayvanları, kuşları ve böcekleri çağırma kararı verdiler. Kurt da davetliler arasında olacaktı.

Bu karardan sonra tam bir ay avladılar ve gelecek misafirlerin zevkine göre yemek hazırladılar. Bütün bunları yaptıktan sonra derin bir çukur kazdılar, içini odun (Devamı 4. sayfada)

XIX. yüzyılın yetiştirdiği

CERKES EDEBİ

paş'e beçmirze

kasların dillere destan güzelliklerinde, başı eğilmez bir abide gibi yükseliyor, artık ona milletin mutluluğundan başka tesir edebilecek hiç bir kuvvet kalmıyordu. Hiç kimse onu yolundan ve inancından döndüremezdi, çünkü sınırsız bir aşkla sevmiş ve onun kurtuluşunu aramıştı. Çölde susuz bırakılmış insanın suya saldırmaya nasıl mani olunamazsa, artık onun çalışmaları da önlenemezdi. Ama felâketler onu hiç yalnız bırakmadı, belki de bunlar felâket değil kaderinin bir tecellisiydi. 19 yaşında babasını kaybetti, buna da metanetle dayanmasını bildi.

Okuyup yazmayı tamamen şahsi gayretiyle öğrenen Beçmirze, daha sonra, önceden yapılagelen Çerkes tarih ve efsaneleri hakkındaki araştırmalara yenilerini ilâve ederek sağlam temellere oturttu. Yazılı olanlarla halk dilinde söylenenleri karşılaştırarak en doğrusunu ortaya koymuş, ikisi arasında şüpheli bir durumun kalmasını önlemiştir. Böylece XIX. yüzyıl Çerkes Edebiyatının temelini atılmasında ve mitolojisinin belgesel olarak gelecek nesillere aktarılmasında öncü olmuştur.

Paş'e Beçmirze'nin 1881 - 82 yıllarında yazmaya başladığı tahmin ediliyor. 1935 senesinde kendisini ziyaret eden Rus Yazarı C. Bonderin'e «Ben yazmaya başlayalı 54 yıl oluyor» demesi bu tahmini doğrulamaktadır. «Beçmirze'nin Evlenişi» adlı ilk şiirini 1882 de

Paş'e Beçmirze'nin Şocen Ali tarafından Kiril Alfabesine çevrilen el yazılarından

Kar, yağmur, rüzgâr Beçmirzeyi Kafkas potasında yoğurmuş, tabiatın affetmez saldırısına inatla dayanarak Çerkes örf ve adetleriyle mayalanmıştı. Beçmirze artık yatağına oturmuş nehir gibi sakın sakın akıp gidiyordu. Kaf-

yazdığı sanılıyor, fakat şiir okunduğunda bu ilk şiiri olamayacağı kanaati kuvvet buluyor. Aynı yazarın Beçmirze'nin kendisine söylediğini kaydettiği ilgi çekici cümle şöyledir : «Ben yazarlığa atılır» (Devamı 8. sayfada)

Tavşan, Tilki ve Kurt

(Baştarafı 3. sayfada)

la doldurdular, doldurdukları odunu akkör haline gelinceye kadar yaktılar, sonra da çukurun ağzını dallarla örttiler, üzerine de halı serdiler.

Bu hazırlıktan sonra misafirleri davet ettiler. Ayı, kurt, kirpi, göl kuşu, saksagan, sivrisinek, o civarda bütün yırtıcı hayvanlar, kuşlar ve böcekler davet edildi.

Hepsi de daveti memnuniyetle kabul ederek geldiler ve tavşana samimi başın sağolsun temennilerini söylediler. Herkes zavallıyı teselli etmek için çalışıyordu. Kurt da geleceğini vaadedenler arasındaydı, söz vermiş, hatta sahte bir samimiyetle :

— Nasıl gelmiyebilirim? Zavallı dul tavşanın kalbini kırabilir miyim hiç? mutlaka gelirim, demişti.

O gün her taraftan hayvanlar, kuşlar, böcekler akın akın tavşanın davetine geliyorlardı.

İlk önce serçeler geldi, hem de aceleden ziyafet elbiselerini giymeyi unutmuşlar iş elbiseleriyle gelmişlerdi. Onların arkasından kara beşmekli ak Çerkeska'lı saksaganlar uçup geldiler. Bülbüller hususi açık sarı elbise giymişlerdi. Çok ihtiyatlı olan kirpi ise dikenli elbisesini değişmemiştir, her ihtimale karşı iğnelerini de almış evde bırakmak istememiştir.

Davetilerin hepsinden sonra kıymetli kürkü ile ayı geldi. Herkes gelip yerlerini oturdular. Hayvan, kuş ve böcek aleminin mümesilleri buradaydılar. Yalnız kurt gelmemiştir. Kendisi için hazırlanmış ve halı serilmiş yeri boş duruyordu.

Saksaganlar heyecanla haykırdılar :

— Hayasızlıktır, hayasızlıktır!... Bu bizlere karşı kurt tarafından hakarettir.

Serçeler asabiyetle öttüler :

— Bu ne demek, bu ne demek?

Ayı ise kızarak :

— Rezalet, bunu şahsıma karşı hakaret sayıyorum, dedi. Tavşanla tilki ise araya girip :

— Sakin olun sayın misafirler, biz bir daha kurda gider ve bütün toplananlar adına tekrar davet ederiz dediler. Dediklerini de yaptılar, bir daha kurda giderek :

— Çok rica ederiz davetimizi kabul etmekle bizi şereflendiriniz. Bütün toplantı adına, bilhassa reisimiz ayı tarafından rica ediyordunuz, gelmezseniz kendisini tahkir edilmiş sayacaktır, dediler. Kurt ise yalandan :

— Hastayım, kendimi iyi hissetmiyorum!... dedi ve ilave etti :

— Mademki reis rica ediyor, ihtiyarla aramız açılmasın diye gelirim!...

Bu sözlerden sonra boz kürkünü giyerek toplantıya geldi. Tilki ona yer gösterip :

— Aziz misafirimiz, buraya buyurunuz, özel surette sizin için hazırlanan bu yerde oturunuz, dedi. Ve kurt halı üzerine çıkınca çukura, tam ateşin içine yuvarlandı.

Misafirler yerlerinden hayretle fırlayarak bağırıldılar :

— Bu ne demek? bu işitilmiş bir hiyanettir.

Saksaganlar korkarak dallara kondular, serçeler etrafa dağıldılar, kirpi iğnelerini doğrulttu, ayı ser bir hareketle kürkünü kaparak gitmeğe hazırlandı. Saksaganlar daldan dala uçarak :

— Hiyanet, hiyanet, diye öttüyorlardı.

Misafirler tavşanla tilkinin etrafını sararak hiddetle açıklama bekliyorlardı.

— Hemen anlatalım, fakat yalnız lütfen sakın olunuz.

Sükunet sağlandıktan sonra tilki :

— Alçakca hareket eden biz değil bu namussuz kurttur. Dul tavşan hanımın yavrularını yiyen işte odur. Ben gözümlle gördüm buradan giderken ağzı tavşan tüyüne bulaşmıştı. Reis muavini olduğu için emniyet ve intizama bakmak mecburiyetindeyken kalkıp kendisi cinayet işliyor. Bu ceza aslında azdır ona, bize bu cinayetin Sayın reisimiz ayı tarafından işlendiğini söyledi.

Ayı haykırdı :

— Aaaa öyle mi? Bırakın cezasını çeksin.

Tilki devam etti :

— Tavşanla beraber ona, şikayete gittiğimiz zaman bildiğimizi sakladık, bizzat kendisi bu cinayeti yapan yeryüzünde yaşamamalıdır. Cani ergeç cezasını çekecektir, dedi ve gördüğünüz gibi yanıldı.

Ayı tasdik etti :

— Doğrudur, doğru!... Ben kendim söz vermişim, zavallı dulun felaketine sebep olanın derisini diri diri yüzecektim, onun iki yüzölçümü ve iftirasına karşılık harareti biraz daha arttıralım, dedi ve ilave etti :

— Bu cezaya layıksın dostum, şimdi otur yan, senin için bu azdır bile.

Ağaçların kuru dallarından keserek kurdun yandığı ateşe attı, bundan sonra ayı yine riyaset makamına geçti, ardından diğer misafirler de yerlerine oturdular.

Yavru tavşanların ruhları için verilen ziyafet başladı ve onlarla birlikte şerefsiz bir şekilde ölen hırsız kurta alayla anıldı.

Kalem

GENÇLİK SORUNU

Gençlik, milletleri tekâmüle götüren en büyük güçtür. Tarihin her devrinde tüm yenilik ve devrimlerin bayraktarlığını yapanlar, gençler olmuştur. Gençliği millî inanç ve bilince sahip milletler, çağının en kudretli ulusları olma hakkını almışlar, tersine; gençliği ulusal bilinçten yoksun, inançsız ve ülküsüz toplumlar dejenere olmuş, sonunda yıkılıp tarih sahnesinden çekilmişler veya diğer ulusların hakimiyetine girerek bağımlı bir hayat sürdürmüşlerdir.

Çerkes Milleti'nin özellikle gençliğinin kaderi, diğer milletlerin gençliğiyle kıyaslanamayacak biçimde değişik bir durum göstermektedir.

Bugün Çerkes Milleti'nin çoğunluğu anavatan dışında, muhacir hayatı yaşamakta olup, hasbelkader içinde bulundukları toplumların bir bakıma lejyonu durumundadırlar.

Söz konusu milletler hiçbir zaman Çerkesleri ayrı bir millet olarak tanımak istememiş ve onların en doğal hakları olan «Kültür Bağımsızlığı» nı dahi teslim etmemişlerdir. Hatta öyle zamanlar olmuştur ki, millî benliklerinin korunması gereğini çok kısıntılı olarak savunan bazı milliyetperverler, çeşitli ithamlarla damgalanarak güçsüz hale getirilmiş ve susturulmuşlardır. Böylece bilim dışı davranışlarla toplumların gerçek yapıları yıllarca kamufle edilmiş, hiç değilse küllendirilerek «Millî kültür» ün gelişmesi önlenmiştir.

Bu anlayış ve işleyiş içinde Çerkez Milleti, Millî Kültürünü kendi iç dünyasında korumaya çalışmış, bazen koşullar ıca-bı dışı açılma istidat ve cesaretini göstererek, kültürünü daha geniş alanda işleyebilmek için sahalar aramıştır. Fakat kısıtlanan bu sahalarla giremiyerek dar bir çemberde, yabancı kültürlerin ağır baskısı altında adeta asimilasyona uğratılmıştır.

Çerkes gencinin «Millî kültürü» okul çağına kadar aldığı aile kültüründen ibarettir. Hele bu aile cahil ebeveynlerden kurulu ise buna «Millî kültür» demek te abes olur; ne yazık ki nüfusumuzun kabaca % 70'i bu ve buna benzer ailelerden meydana gelmiştir. Daha küçük yaşta türlü sorunlarla karşı karşıya gelen Çerkes gencinin okul hayatı problemlerle dolu olup bu hal, içinde yaşadığımız toplumların kaderleriyle ilişkilidir.

Tahsil boyunca «Çerkes» sözcüğünü ancak birkaç defa, onu da «hain» v.s. gibi onur kırıcı ve ters manalarla duyan Çerkes gencinin, büyüklerinin de ilgisizliği sonucu, şuurlu olarak millî bilince varması mucize olur.

(Devamı 5. sayfada)

KUZEY KAFKASYALI YAZAR

DUDAR HAWTİY'DEN

BİR HİKÂYE :

Nalçık şehrinde beş sene okumuştum. Bu zaman zarfında akrabalarımın, beni bir lokma ekmele olsun, hatırlayan olmadı. Mezun olup bir göreve tayin edildim. İşte o zaman tüm akrabalarım, dostlarım varlığını hatırlayıverdiler.

Kimi gelir, kimi gider, kimisi gece yatar, kimisi de ıgeride yer kalmadığı için dışarıda, kapının önünde sabahlardı. Böylece ev hergün akrabalarla dolup taşardı. Akrabalarım diyorum, gerçekten her Çerkes akrabamdır ama, bu kadar akraba içinde bana en yakın olanı, dedemin kızkardeşinin oğlunun kızının görümcesiydi. Şimdi hayli ihtiyar olan bu kadıncağızı ilk defa görüyordum, alının ortasında iki gözümü, tek gözümü var halâ bilmem.

Ne griptir ki; kadınlı erkekli gelen misafirlerin hemen hepsi de ihtiyardı. Söze başlamaları da çok enteresan olurdu, sözleşmişler gibi «— Ah!... baksana şu Kambot'a... Ne kadar büyümüş (halbuki dünyada bir küçük insan varsa ikincisi mutlaka benimdir)... Biliyorum sen beni tanımadın ama biz yakın akrabayız evladım. Gel, öyle donuk donuk

durma... Gel kucaklaşalım yavrum... Sarıl bakayım...»

Yapmacık hareketlerle durumu idare etmeye çalışıyordum, fakat sarılıp kucaklaşalım demiyor mu, tüylerim diken diken oluyordu.

Akrabam olduklarını, ben çok sevdiklerini ispatlamak için o kadar sıkı sarılıp kucaklıyorlardı ki, kavgalarım birbirine geçiyordu. Bu seremoni faslı bittikten sonra akrabalarım hararetle soruyorlardı :

— Nasılsın, iyimisin evladım? Memleketten ne haber? Yakında gittin mi?

Diğer taraftan da sözüm ona duygularını, içten temennilerini dile getiriyorlardı :

— Üniversiteyi bitirdiğini, iyi bir işe tayin edildiğini işittik. Ne kadar sevindik blemezsn, allah ziya-de etsin, allaha emanet ol yavrum...

Hepsini ağırlayıp uğurluyordum, fakat gelip gidenler o kadar çoktu ki, bazan gözüml korkuyordu. Bunlar o kadarına çoktan razı olup, pek mühimsemiyordum, amma esas insana illallah dedirten şimdikilerdi.

— İşte Kambot, dost akraba dediğin böyle günde aranır... Şu bizim

çocuğa şoför ehliyetini verdirebilseydin, bilemezsin bizi ne kadar sevindirirdin... diye bir taraftan ihtiyar söze başlar, diğer taraftan başka yaşlı kadın.

— Şu bizim kıza bir iş bulamazsan Kambot, alimallah dostum var diye yüzüne bakmam, der dururdu.

İşe başladığım günden beri, bu hep böyle edegeldi. Akrabalarımın(!) ricaları, işleri benim gündelik işlerimin başında geirdi. İmkânım nisbetinde işlerini hallettiğim zaman, pırlanta Kambot olur, köyümüzden benden daha centilmen, daha cana yakın, daha anlayışlı kimsenin çıkamayacağı söylenirdi. Gel gör ki kazara işlerini bir kere halledememiş olayım: o zaman benden daha kabak kafalı benden daha namert kimse dokmamış olurdu.

Bu hal tam gırtlığımıza gelip dayanmıştı, üstelik ileride de bütün aza tacağa benzerdi. Fakat alahın tam kahrettiği bir kulu değilmişim ki, komşumuzun yeni doğmuş domuz yavrusu imdadına yetişti. Belki inanmayacaksınız ama hakikaten o domuz yavrusu olmasaydı bu işin içinden hiç çıkamıyacaktım. Do-

muzeğün doğmuş olmasına o kadar sevindim ki sonunda «— Oh!... dünyaya varmış» dedim.

Bir gün, yaşlı bir kadın misafirimizdi. Yanlarında küçük küçük bir kızla iki ihtiyar daha çıkageldi. Oturur oturur işleri bitince kalkar giderler zannetmişim, fakat nerede bizde o şans? Sanki demir atmış gibi kalakaldılar. Topu topu iki yatağımız ve bir divanımız vardı, odayı onlara terk ettik, başka bir şeyimiz kalmamıştı. Yere birşeyler sererek yatıverdık, yatmasına yattık ama yuduğumuzu zannetmeyin sakın, öyle yatmak düşman başına. Hanım açtı ağzını, yumdu gözünü :

«— Ne zamana kadar devam edecek bu hal? Heyy sana söylüyorum duymuyormusun?... Artık tahammül edemeyeceğim, hey kudretine kurban olduğum allahım... Yarından tezi yok, sabahın şafağında pılımı ırtı-mı toplayıp, çekip gitmezsem eğer...»

Öff!... Ne çektim bilseniz. Hanımın söyledikleri bir tarafa, o kuru tahtada çektiğim eziyet yetti de arttı bile...

O gece, sabah namazı sıraların-

da ancak dalmış, uykunun tatlı rehaveti ile kendimden geçmek üzereydim ki kapının gıcirtısıyla irkil-dim. Meğerse ihtiyar kadıncağız bir iş için dışarı çıkıyormuş, kapı hafifçe aralık kalmış, bunu fırsat bilen komşunun domuz yavrusu da içeri girmişti. Onu gören misafirleri de bir telaş almış yürümüşü, herbir ağızdan çığlık atmaya başladılar :

— Ayy... Siz domuzdamı besliyorsunuz?

— Domuz eti yiyormuydunuz?

Hiç duymamazlıktan geliyor ve karıma hafifçe bir göz kırparak azarlarcasına :

— Akşam neden iyice kapatmadın bu domuz yavrusunu?... diyor-dum.

Misafirler birtelaş, elbisesini kapan kendini dışarı atıyordu... Böylece çıkıp gittiler. Ben de aynı telaşla arkalarından bağıryordum :

— Hey... Heyy... Hele dönün bir defa, daha domuz kesecektim size... Durun, gitmeyin...

Allaha şükür dönmek bir tarafa, bakan bile olmadı. O gün bugün-dür de hamdolsun rahatım...

dönün bir defa !

ubihlerden sonuncusu.

KUZEY KAFKASYALI YAZAR
AHMET TSALIKATTI'DAN
BİR HİKÂYE

Ubih Hatajuk kederliydi.

Binlerce ırkdaşıyla beraber Karadeniz kıyılarına gelip yerleşeli bir kaç ay oluyordu.

Yurtlarından uzaklaştırılmanın verdiği sonsuz ızdırapla gelecek günlerini bekliyorlardı.

Her gün yüzlerce insan ölüyor, davarlar mahvoluyordu... Geçtikleri yol denize kadar, ölenlerin kemikleriyle örtülmüştü.

Sahile ulaşıncaya kadar Hatajuk babasıyla annesini defnetmişti. Soğuğa, açlığa ve birçok mahrumiyetlere dayanamayan iki küçük kardeşiyle hemşiresi de burada vefat etmişti.

Hatajuk yetim kaldı.

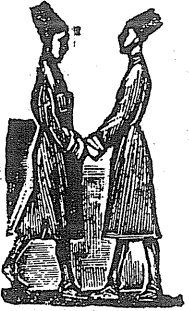
Şöhreti bütün dağlara yayılmış olan ailesi baştan başa kesilmişti, fakat eğilmek istemiyen Hatajuk, düşman elinde kalmak istememişti.

Tasalı geçitlerle, vekarlı kayalarda :

— İstanbul'a... İstanbul'a!... nidaları yükseldiği vakit onun da yüreği heyecanla çarpmağa başlamış ve bu ses varlığını doldurmayaya kafi gelmişti.

İhtiyarlara ve kadınlara bile aman vermiyen zalim müstevliden uzaklaşmak, vakit varken gitmek, mukaddesatımız tahkir edilmeden, kız ve erkek çocuklarımız alınıp götüürülmeden, müstevli kendi kanun ve âdetlerini tatbik etmeden gitmek, uzaklaşmak...

Ve Hatajuk, yüzlerce, binlerce, onbinlerce ırkdaşına katılarak deniz sahiline doğru yol aldı.

Doğup büyüdüğü toprakları, babalarının mukaddes mezarlarını, evini, malını, mülkünü, kanlı alın teriyle savrulmuş ekinlerini, birkaç neslin emeklerinden alınmış mahsullerini, hepsini olduğu gibi terkedi, kalbinin iniltisini boğarak kendisi gibilerden ibaret insan seline karışıp, denize doğru hareket etti.

Çabuk... Çabuk... uzaklaşmalardı,

İnsan seli süratle ilerliyordu.

Mandaların sesi, atların kışnemesi, koyunların melemesi, köpeklerin havlaması, kadın ve çocukların ağlaması, yurdundan ayrılan milletin doğma dağlarından alânet, hiddet ve gazap bütün hepsi rılmasını ifade eden hazin şarkılar, sabahtan akşama kadar havada asılı duruyorlardı.

Bütün bu seslerin üstünde, derin bir mana ile dolu, bütün ümitleri, emelleri, hayatı kendisinde toplayan bir şey vardı. Herkesin net olarak bilmediği esrarengiz, cazibeli, yakın ve sıcak bir şey...

— İstanbul'a... İstanbul'a!...

İşte deniz... Mavi, uzak, sonu görünmeyen engin bir deniz...

Hatajuk diğerleriyle beraber hareket saatini bekliyor... Bekliyor ki onun da sırası gelsin.

Çevresi ise hastalık, açlık, dert istila etmiş... Çocuklar, ihtiyarlar ve kadınlar mahvoluyorlar... Yalnız gençler ızdırapların yükünü şikayetsiz, iniltisiz çekiyorlar.

Toz içinde elbiseleri yırtık, zavallı, solgun, çukura kaçmış gözleriyle saatlerce sahilde oturmuş, Padişah gemilerinin yüksek direklerinin görünmesini veya siyah Rus gemilerini bekliyorlardı.

Hatajuk da onlarla beraber bekliyordu. Yalnız yüzünde yüreğindeki heyecanları belirten hiç bir emare yoktu. O hakiki bir dağlı, Ruslarla yapılan savaşlarda ad kazanmış ve defalarca ölümün gözünün içine bakmış gibi yığıtti. Hatajuk o kadar sakindi ki, donmuştu sanki...

Birbirine benziyen günler gelip geçiyordu, akşamları yatmadan evvel, atların otlamakta olduğu otlağa gider ve sakin siyah atını okşardı.

Arkadaşını görünce Hatajuk'un sert yüzünü tatlı bir gülümseme kaplar, elinde olmaksızın yüreğini bir sıcaklık okşardı.

★

Nihayet vakit, vatanla son veda saati geldi. Yarın gemi Hatajuk'u da Padişahın mukaddes diyarına götürecekti, fakat Hatajuk'un yüreği bu duruma tam olarak sevinemiyordu.

Hayatta atında başka hiçbir şeyi kalmayan Hatajuk onu da beraber götürebilmek için çok yalvardı, fakat Ruslar bir türlü bu arzu-

sunu kabul etmiyorlardı. Rus gemicileri :

— Olmaz!... Yer yok... diye direliyorlardı.

Hatajuk harekete hazırlandı, gece olunca atına yaklaşarak onu saatlerce okşadı, başını boynuna koyup düşündü.

Gençliğinde babasının sürüsünden bu atı nasıl seçtiğini, okşadığını, koruduğunu, büyüttüğünü ve ne güzel bir at olduğunu bir bir hatırladı. Zarif ayaklı, mütenasip vücutlu, mağrur boynu üzerinde duran küçük başıyla bu ata koşuda hiç bir at yetişemezdi. Düşmanları Hatajuk'u kıskanırlardı...

Hiç unutmazdı, birgün düşman dört bir taraftan onu sarmak üzereydi, ölümün hazır olduğunu düşünerek kelimeî şehadetini söylemiş, kaderine dört nala koşuyordu. Birden bire karşısına çıkan uçurum sadık arkadaşı için basit bir geçit olmuş, arkadan gelen düşmanları ise uçuruma yuvarlanmışlardı, bu ve buna benzer nice yerlerde Hatajuk'un ününe ün katmıştı.

Her şeyin kaybolduğu bu en ağır dakikada bu vefalı dost ile ayrılması lâzımdı. Çelik askerin kalbi teessürle doldu ve arkadaşının boynuna sarılarak boğuk bir sesle ağlamaya başladı.

★

O sabah Hatajuk çok erkenden kalkmıştı. Atını uzun müddet yıkadı, temizledi, tımar etti, atı kuruttuktan sonra eyerledi. En iyi Çerkeska'sını giydi, belini bağladı, babadan kalma tüfeğini omuzuna astı ve yavaş yavaş yürüdü...

Denizin derinliklerine bir burun uzanıyordu, burunun bir tarafında Çerkesler, diğer tarafında Rus askerleri karargah kurmuşlardı, ortada yeşil bir meydan vardı. Hatajuk bu meydana çıktı.

Çevik atının üzerinde haşmetle dikilen Çerkeskalı Hatajuk hemen herkesin dikkatini çekmişti. Atı dört nala koşturmaya ve aynı zamanda silahını çıkarıp atmaya başladı. Gölgeliklerde oturan herkes meydanda toplanıyordu.

Suvari atı kızdırmıştı. Atı tam süratle koşarken birden bire durdurdu. Yana geriye eğiliyor, ayağa kalkıyor, kınından sıyrılmış

kılıçla meçhul düşmana hücum ediyor, yana, geriye, dört bir tarafa eğiliyor hayali düşmana darbe üstüne darbe vuruyordu. Kalpağını havaya atıyor, tutuyor, yere atıyor, yerden alıyordu. Atın bir tarafından diğer tarafına geçiyor, süratle koşarken silahını dolduruyordu.

Yiğit bir süvarinin yapması gereken herşeyi yaptı, Çerkesin bu gösterisini herkes alkışlıyordu.

Maharette birinciliğin ata mı, yoksa Hatajuk'a mı ait olduğunu tayin etmek imkansızdı. Hatajuk yavaş yavaş düşman karargahında toplanmış halka yaklaşmaya başladı. Selam verdi ve kendi dilinden birşeyler anlatmaya koyuldu.

Söylediklerini tercüme ettiler...

O atını almalarını teklif ediyordu. At iyi cins bir attı, bu ata asla kıymet biçilemezdi... O atını hiçbir zaman hiç kimseye satmazdı ama onu beraber almasına izin vermiyorlardı...

Herkes gülmeye başladı, içlerinden biri bir gümüş ruble teklif etti.

Bu gülüş ve teklif, Çerkesin kulaklarına ağır ve müstahak olmadığı bir hakaret gibi geldi. Hatajuk, bu adamların onun en aziz şeyleri ile alay ettiklerini zannediyordu, durmadan gülüyorlardı, fakat o mağrur bir yiğit olduğu için

hakaretlere tahammül etmeye çalışıyor, sesini çıkarmıyordu. Hatajuk hiçbir şey söylemeden oradan uzaklaştı. Başını kaldırdı, kara denizin uzaklarına kadar uzanıyordu. Uzaklarda ise mavi, masmavi gök denizle birleşiyordu...

Hafif bir diz hareketiyle atın başını buruna çevirdi, yavaş yavaş yürüdü.

Burunun ta sonuna kadar geldi.

Kamçı harekete geldi.

Siyah ve sevimli at eğildi, denize atıldı ve yüzmeye başladı... Üzerinde oturanla beraber dalgaların serbestçe hareket ettikleri yere doğru yürüdü...

Yüzdü... Yüzdü ve sonra denizin koynunda ebediyen kayboldu.

tarihte HAZİRAN

2 HAZİRAN 1864

1,5 Milyon Çerkesin anayurtlarından kopmalarına ve büyük bir kısmının can kaybına sebep olan Büyük Göç'ü mecburiyet haline getiren Rus Kararnamesinin ilân edilmesi.

24 HAZİRAN 1828

Kuzey Kafkasya tarihinde önemli rol oynayan, ilk millî merkez ANAPA şehrinin Ruslar tarafından işgalinin başlangıcı.

2 HAZİRAN 1927

Muhacerette yetişen Kafkasyalı sanatkârlardan ressam Avni Tiliş'in vefatı.

Gençlik Sorunu

«Baştarafı 4. sayfada

Kısaca çizmeye çalıştığımız bu ters yaşantıda, yaradılışı itibarıyla aktif mizaçlı olan Çerkes Genci bir takım yan tesirlerle herhangi bir eğilimin hizmetine girmekte ve bu cephede hakikaten başarı göstermektedir. Zamanla enerjisini ve yıllarını bu yolda harcayan gençlerin bir kısmı bilâhare millî bir dönüşüme giriyorsa da artık verimli olamamaktadırlar.

Bütün bu aleyhteki şartlara rağmen; gençlerimizin çoğunluğunun benliklerini yitirmeme ve millî sorunlarına eğilme çabaları ümit kaynağımızdır. Zira Çerkes Milleti, «Millî şuur» sahibi gençliğinin gayretiyle «tarihte lâayık olduğu yere» ulaşacaktır.

Birinci sayımızda sehven yanlış basılan Kafkasya Popüler Müziği örneklerinden «Gözlerin» adlı şarkının notalarını doğru olarak sunuyoruz.

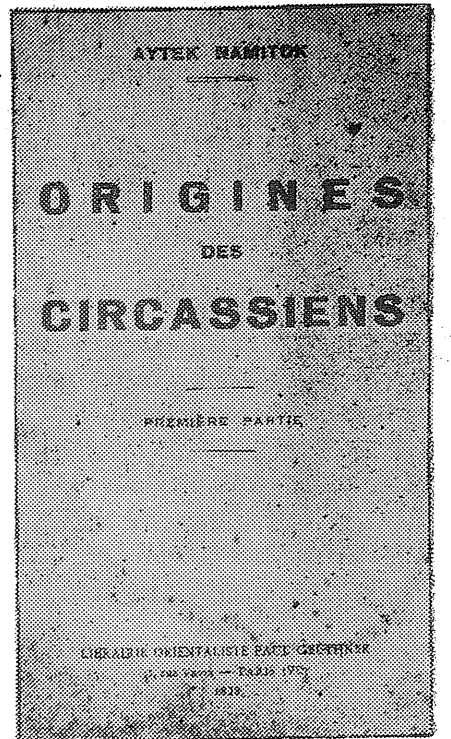
kitaplar arasında

Gazetemizin birinci sayısından itibaren tercüme edilerek size sunmaya başladığımız Origines Des Circassiens, şimdiye kadar Çerkesler hakkında yazılmış olan binlerce eserden biridir. Aytek Namitok'un Fransızca kaleme aldığı bu eserin binlerce eser arasında müstasna bir yeri vardır.

Herşeyden önce bir Çerkes olan müellif, mensup olduğu milletin kültürü ve harsı ile yoğurulmuş, hayatının en verimli yıllarını vatani olan Kafkasya'da kendi milleti arasında geçirmiştir. Bu durumun Çerkes'ler hakkında araştırma yapan bir sosyal ilimciye kazandıracığı avantajlı durum açıktır. Bunun içindir ki Origines Des Circassiens Aytek Namitok'un kaleminden çıkmış olmakla Çerkes ruh ve hayatını daha güzel ve daha açık aksettirmek şansına sahiptir.

Eser bölüm bölüm yazılmış olup elimizde mevcut olanı 152 sayfadır. Bölümler eserdeki konuların herbirini müstakil olarak incelemiş; Çerkeslerin ilköğ kavimleriyle olan münasebetlerini, kültür ve medeniyet ortaklıklarını tesbite çalışmış, karşılaştırmıştır.

Yazılı tarihin ilk kayıtlarını bırakan Herodot'tan bu yana Çerkesleri söz konusu eden belli ve emin kaynaklara müracaat edilmiş, Kafkasya'da araştırma yapan, Çerkes boylarını karşılaştıran çeşitli müellifin araştırmaları ve kanaatları göz önüne alınmıştır. Önsözde dendiği gibi iyi bir el kitabı hazırlamak istenilmiştir. Çerkes dili-

nin ilköğ kavimleri dilleriyle olan manâ (semantik) ve ses (Fonotik) bakımından olan yakınlığı incelenmiş, o günün mevcut ve mahdut olan arkeoloji ve antropoloji ilimlerinin araştırıp ortaya koyduğu verilere dayanılmıştır. Yukarıda da söylediğimiz gibi eser bir el kitabı mahiyetindedir. Geleceğin araştırmacıları elinde bir rehber olacaktır. Tefrika edildikten sonra kitap haline getirilerek sizlere sunulacaktır.

Merhum Aytek Namitok'un büyük gayret ve azminin yankısı olan Origines Des Circassiens 1938 yazılıp 1939 da Paris'te basılmıştır. Aytek Namitok'un takipçilerinin çıkması dileklerimizle merhumu hayırla yad eder, manevî huzurunda hürmetle eğiliriz.

OKUYUCU mektupları

Okuyucularımızın mektup ve telgrafla tebrik ve teşekkürleri bizlere büyük bir memnuluk ve şevk vermiştir. Kendilerine yürekten teşekkür ederiz.

Bu sütunlarda, okurlarımızın Kafkasya ve Çerkesler hakkındaki sorularını imkan nisbetinde cevaplaya çalışacağız. Bu münasebetle mektuplarınızı bekliyoruz. Ne varki mektuplara bir anda cevap vermek belki mümkün olmayacağından gazetemizin müteakip sayılarında sualleriniz cevaplandırılacak veya mektubunuzu aldığımız zikir edilecektir. Bütün bunlar olurken herhangi bir aksaklık veya aksi tesadüfle geniş düşünen ve hoş görünüze sınırlar.

Alakalarınıza şimdiden teşekkür ederiz.

Bu sayıda mektup gönderen okurlarımız:

R. Bozkurt, (Adana). İstedığınız yerine getirildi, tebrik ve teşekkürler.

H. Kaya, (Dinar). Dileğiniz yerine getirildi, teşekkür ederiz.

K. Kafkasya Dergisi, (İstanbul). Alakanıza teşekkür ederiz.

H. Fidanoğlu (Ankara). İsteğiniz yerine getirildi, teşekkür ederiz.

S. Yanıkarol, (Hatay). Alakanıza çok teşekkürler.

S. (Konya). İsteğiniz yerine getirilecektir, teşekkürler.

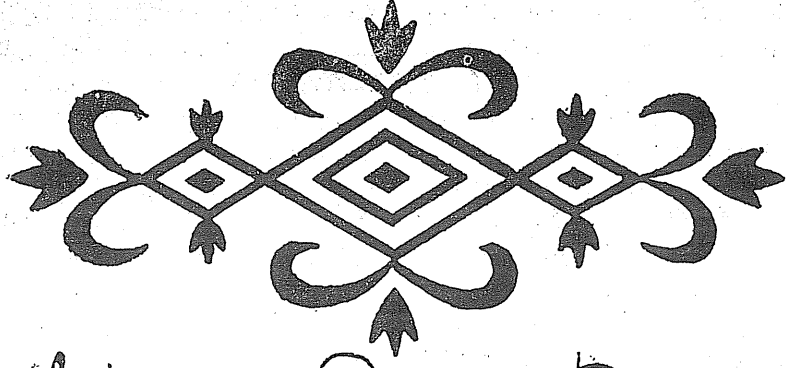
KİMİM BEN ?

Bana bu günü anlat;
Yarını göster,
İleriye götür...
Kişiliğimi ver bana.
Tanımak istiyorum kendimi
Kimim ben?
Nereden niçin gelmişim?
Söyle hangi belâları
Kimin için aşmışım?
Hakkım olan herşeyi;
Eğer «Hak» kavramını bilen varsa
Evrende.
Tek kelimeyle de söylesen
Ama ne olur
Anlamaya çalışırım
Sen de beni ANLA.....
Nereden niçin gelmişim?
Bilmek öğrenmek istiyorum

Kuzey Kafkasya popüler müziğinden

bir örnek :

«Kızlar Bizi Bekleyin».

ПЩАЩЭХЭ,
ФЫКРЫДЭЖЬЭ

KUZEY KAFKASYA'LI YAZAR
DUDAR HAWTİY'DEN
KISA BİR HİKÂYE :

borç.

Saflen üç aydır evimizde kiracı olarak oturuyordu, kendisini bu zaman zarfında tanıdım.

Bir gün elli lira borç para istedi, verdim. Söz verdiği günde parayı getirdi. Akabinde ikinci defa yüz liraya ihtiyacı olduğunu söyledi, yine verdim. Verdiği sözü tuttu, ödeyeceğim dediği günde borcunu ödedi. Artık Saflen'e öyle itimat etmiş, öyle sevmiştik ki «İdeal delikanlı, sözünün eri» diye anar olmuştuk. Saflen diyor, başka birşey demiyorduk...

Günler böyle geçerken bir akşam, Saflen'in adına telgraf geldi, kendisi işte olduğu için biz aldık. Bir de baktık ki aynen şöyle diyordu : «Saflen! annen öldü, acele gel».

Kadıncağız bizim hiçbir şeyimiz olmadığı halde üzülmüştük, zavallı Saflen bunu duyunca acaba ne hale gelirdi? Onun için önce olayı münasip bir lisanla anlatacak, sonra telgrafı gösterecektik.

Bir saat sonra Saflen geldi, masanın üzerindeki telgrafı görünce dona kaldı.

— Ah sevgili anneceğim, yok... yok artık! diye hıçkırarak ağlıyordu. Ne yaptıksa susturmaya muaffak olmadık. Teselli etmeye çalışıyor, küçük çocuk gibi başını iki elimle tutuyordum.

— Bak ben senin ağabeyin sayılırım, ağlama artık. Ne yapabilirsin, ne gelir elden, ölenle ölünmez. Ölüm senin, benim, hepimiz için kaçınılmaz bir sondur. Her canlı sonunda ölmeye mahkumdur. Bu tabiat kanunudur, sen de biliyorsun bunu.

— Haklısın, fakat elimde değil, yapamıyorum. Tanrı zavallı

annemin mekanını cennet etsin. Anlıyamıyorum neden bu kadar acele etti? diyerek hem ağlıyor, hem de pantolonundaki tozları temizlemeye çalışıyordu.

Hasta olan karım da yattığı yerden :

— Allah rahmet eylesin, iyi insanlar çok yaşamadığı gibi, dünyadan gelecek bir yardımı da beklemeyiz, zaten ihtiyaçları da yoktur, diyordu.

Saflen :

— Şimdi ben ne yapacağım? Böyle kötü duruma hiç düşmemiştim, ah iki bin lira param olsaydı, diyerek masum bir tavırla yüreklerimizi sızlattırcasına bize baktı, bakışları aynı zamanda «siz veremez misiniz» der gibiydi.

Karım la göz göze geldik, sonra gözyaşlarını elleriyle silmeye çalışan Saflen'e baktık. Allahı kimseye keder vermesin, çok acıdı.

— Peki ne yapalım? Karım bana dönerek :

— Ver! dedi, borç değil mi, ne zaman olsa alırız.

Paraları sayarak veriyordum.

— Yapacağın hizmetin karşılığını anne inşallah ahrette görür, ben de gelirdim fakat çoluk çocuk, hanımın hastalığı...

— Hayır, hayır durumunu biliyorum, allah razı olsun, diyerek paraları ceketinin iç cebine koydu.

Saflen akşam yola çıktı, ertesi günü uzun zamandır oğlunu merak eden annesi «ahretten» dönerek bize geldi.

Yer yarıldı, Saflen içine düştü, bugün gidişinin üçüncü yıl dönümü, ne bir iz ne de bir selam var, gidiş o gidiş...

OKURLARIMIZIN DİKKATİNE :

General İsmail Berkok'un T.

TARİHTE EAFKASYA adlı eseriyle

Dünya Gençliğine ithafen yazdığı

KURTULUŞ YOLU adlı eserlerini

P.K. 1119 — Karaköy/İSTANBUL adresinden temin edebilirsiniz.

Fiatı : 35.— TL. ve 10.— TL. dir.

Ö Z Ü R

Teknik arıza dolayısıyla gazetemiz zamanında çıkarılamadı. Gecikmeksizin gazetenizi sunmak gayreti içinde olduğumuzu bildirir özür dileriz.

kamçı

— Aylık Siyasî Gazete ☆ Sahibi : Ali ERKMEN ☆ Sorumlu Müdürü : Fahri ÖZEN
Sekreterler : Yaşar Kemal AKSOY, Fikri DUMAN ☆ Genel Haberleşme ve Abone
Adresi : P. K. : 1119 Karaköy - İST. ☆ Fiyatı : 250 Kuruş ☆ Yıllık Abone Bedeli
- 12 Sayı - 20.— TL. ☆ Gazetemize gönderilen yazılar basılınsın basılmasın iade edilmez ☆ Yayınlanan yazılar kaynak gösterilmeden iktibas edilemez ☆ Dizgi -- Tertip : BAŞARAN Matbaası ☆ Baskı : HAŞMET Matbaası.

DURUM

☆ «Baştarafı 1. sayfada»

b. Gençlik : Şekillenmeye başlayan içgüdüsel duygular, hakikaten takdire lâyık düşünce ve gayretlerle kültür merkezlerinde aktif rol oynayan gençlik, konunun ciddiyetini tam olarak kavramış durumdadır. Fakat henüz sağlam temellere oturtulup, tarifi tam belirlenmemiş mefhumların etkisiyle randuman kaybetmekte ve karşılaştığı tepkiler faaliyetlerinde moral yönden köstekleyici rol oynamaktadır.

c. Şehirli ve Kasabalı Kitle : Yetiştigi ailesel ortam nedeniyle, şuuraltında iradesi dışı teşekkül eden «Millî» hisler, çeşitli sosyal pozisyonların veya içinde bulunduğu şartların değişmesi endişesiyle «doğmatik» bir hayata zorlanmakta «Millî şuur» daima ikinci plânda kalmaktadır. Millî yönden ağır kayba uğrayan kitle de bu gurup olmaktadır.

d. Köylü Tabaka : Doğal millî kültürün nesillere en geniş şekilde aktarıldığı köy, sadece eğitim eksikliği ve maddî şartlar yüzünden zayıflamakta, temelde var olan sağ duyu aydın-köylü ilişkisinin zayıflığı yüzünden devrin koşullarına uygun biçimde şekillenememektedir.

Bu basit analiz sonucu akla gelebilecek ilkel çözümler bellidir: Evveleminde halka millî özelliklerini hatırlatabilmek için geniş bir kültür uğraşına girmeli ve çözüm arayan teorik konular aydınlarımızca ele alınmalıdır.

«Zamanı gelmedi», «söylenemez», «yapılamaz» v.s. gibi birtakım varsayım ve endişelerle yapılması gerekenlere bigâne kalmak, gelecek nesilleri bugünden yok kabul etmek olacaktır.

Teker teker evrensel değer ve kabiliyette olan aydınlarımızın, özbenliğimizi ilgilendiren konulara cesaretle eğilerek «Millî ideal» in gerçekleştirilmesinde, tarihi yerimizi alabileceğimiz mutlu sonuca ulaşılmasında kendilerine düşen görevi yapacaklarına milletçe inanıyor ve bunu bekliyoruz.

kamçı

Paş'e Beçmırze

(Baştarafı 3. sayfada)

sızılgıyla suçlanıp ifademim alınmasıyla başladım».

O tarihlerde Çerkes köylerinde «İstanbul'a giden Çerkesler çok rahat, camilerin en büyüğü, en güzeli orada, hiç durmadan oraya göçün» şeklinde olumsuz propagandalar dolasmaktaydı. Bunların tesiriyle vatanlarını terk bir kısım Çerkesleri her gün yenileri takip etmekteydi. Propagandanın asıl maksadını anlamakta gecikmeyen, kardeşlerinin vatanlarını terk etmelerine dayanamayan Paş'e Beçmırze köyleri teker teker dolaşarak konuşmalar yapıyordu.

«—Sevgili kardeşlerim, vatanı terk etmekte bu kadar acele etmeyin, gittiğiniz yerler her şeyiyle yabancıdır. Hemen kararınızı vermeyin, önce güvenebileceğiniz birisini oraya gönderip sizden evvel gidenlerin yaşantısını görün. Ona göre gider veya kalırsınız. Benim sizlere diyebileceğimiz son söz şudur ki: Yerlerinizi asla terk etmeyin, mutluluğunuz buradadır, gidenleri gelecek nesiller lanetle anacaklar, bu gidişi onlar ebediyen alınlarında millî bir leke olarak taşıyacaklar, pişmanlık içerisinde kıvrınacaklardır. Kabul ederseniz ben gideyim durumlarını yerinde gördükten sonra gelir sizlere herşeyi

olduğu gibi anlatırım».

Halk Paş'e Beçmırze'nin tek-lifini olumlu bulunca Beçmırze Türkiye'ye hareket eder. İstanbul sokaklarındaki Çerkeslerin yürekler acısı yaşantısını görür, Anadolu'daki Çerkes köylerinin çoğunu dolaştıktan sonra Kafkasya'ya döner.

1918'de verdiği bir konferans ta Beçmırze şöyle der:

«— Türkiye'ye yerleştirilen Çerkes köylerini dolaştım, yaşantılarını gözlerim yaşararak gördüm, kardeşlerimi ağlayacak kucakladım, tek tesellileri müslüman bir ülkede bulunmalarından başka bir şey olmayan bu zavallıların çoğunun Anayurtların dönmeyi şiddetle arzuladıklarını, ancak bilinen Çerkes gururunun buna mani olduğunu farkettim. «Gittiler ama yaşayamadan döndüler» dedirtmeyecekler».

Paş'e Beçmırze kardeşlerinin bu hazin hayatlarını şiirlerle dile getirmiş, dönüşte giriştiği çetin çalışmalar sonucunda pek çok Çerkes ailesinin göç etmesini önlemiştir.

Şair'e yabancı topraklardaki

شعره قافیه‌های بسیار دارد و به زبان ترکی و روسی و گاهی به زبان ارمنی و گاهی به زبان آذربایجانی می‌نویسد.

«...هنوز altın sandığı-mı açmadım, ne olur beni tedavi ettirin» diyerek çalışmalarının henüz bitmediğini belirtmiştir. Fakat ne yazık ki tutulduğu amansız hastalıktan kurtulamıyarak 1936 yılının 20 şubatında hakkın rahmetine kavuşmuştur.

El yazmalarını 1939 yılında Şocen Ali ile K'işoko Alim bir araya getirmek için çok çalıştılar, fakat harbin patlak vermesiyle çalışmalar sonuçlanmadı. Bazı el yazmaları da bu arada kayboldu.

İlk kitabı 1942, yılında basıldı. Aynı kitap yenilikler ve ilavelerle 1947'de ikinci, 1963'te de üçüncü defa yayınlandı.

Ruhu şad olsun.

Paş'e Beçmırza'nın el yazmalarından ikinci bir örnek.

ÇERKESLERİN MENŞEİ

(Baştarafı 2. sayfada)

Kiakh grubu Azov Körfezinden güney doğuya doğru giderek aşağıdaki dalları ihtiva ederler:

A) Eisk ve Beisug köyları arasında ilerleyen yarım-adanın üzerindeki Groun'lar. Bu güzel Çerkes ırkının yurdu artık yerleri değildir; bu mıntıkanın Ukrayna kazakları tarafından işgalinden sonra Groun'lar güneye doğru göç ettiler ve diğer Çerkeslere karıştılar.

«ÇERKESLERİN MENŞEİ»

Dipnotları:

- (1) 20 Ocak 1724'te tamamlanan, SMK (Sbornik Materialov dlia opisania mestnostei i plemen Kavkaza)da yayınlanan «Relation de la Cinnassie» adlı yazısından. Cilt 17-1898.
- (2) Yazar İtalyan asıllı olduğu için (g) harfine, İtalyanca (g)'nin karşılığını veriyor.
- (3) E. Veidenbaum, (1) deki aynı eser, sayfa 169'da bu ismi yanlış olarak meçhul tutuyor ve Lopantski, aynı eser sayfa 176'da bu kelimeyi Abaze halkı Barakay ile eş anlamlı olarak tasdik ediyor.
- (4) De Peyson (n) el, «Traité sur le commerce de la mer Noire», Paris, Cilt II, sayfa 317.
- (5) Djeu adlı bir nehir vardır.
- (6) Güldenstaedt, «Reisen durch Russland und im Caucasischen Gebürge» 1787 Cilt I, sayfa 464 v.d.
- (7) X. Glavani Bess Kessek Abaza «5 Parça» adıyla Güldenstaedt'in «6 Parça» dediğinden sadece bir kısmını belirtiyor: Doudarouch, Laukazé, Biberdi, Kimlik ve Tram komünleri.
- (8) Glavani'nin «Ganna'sı, Peysonnel'in «Janua'sı. Biz Güldenstaedt'in eserinin Almanca orijinal parçasından aktarıyoruz.

- (9) Reinegg, «Allgemeine historisch - topographische Beschreibung des Kaukasus» Cilt II, St. Petersburg ve Gotha 1796 - 97.

- (10) Pallas, «Second Voyage...» Paris 1811, Cilt 4.

- (11) Bodensedt'de Shané diye okunur.

- (12) Klaproth, «Reise in dem Kaukasus und nach Georgien», Halle ve Berlin 1812-1814, 2 cilt. Bronevski, «Noveichia geogr. i istor. izvestia o Kavkaze» Moskova 1923, 2 cilt. L. Lulié, «Mémoires de la Section Caucasiennne de la Société impériale géographique russe» 1857, 4 cilt. D. de Montpoux, «Voyage autour du Caucase...» 6 cilt, Paris 1839-43. J. Bell, «Journal of a residence in Circassia during the years 1837-1839». Londra 1840, 2 cilt. (Bu eser Almanca, Fransızca ve Danimarka diline de çevrilmiştir. (Diğer eserler için Louis Vivien'in tercümesinin önsözüne bakınız). J. Chantre, «Recherches anthropologiques dans le Caucase» Paris 1885-86. M. Miansarov, «Bibliographia Caucasia» St. Petersburg, 1874-76. Çerkes Göçmen Komitesi Yayını «Kafkasyanın Bibliografyası» İstanbul 1919.

- (13) Bu, Kuzey Batı Kafkasya Dillerinin en iyi uzmanları tarafından yapılan bir tasniftir. G. Dumézil, «Etudes comparatives sur les langues Caucasiennes du Nord-Ouest» Paris 1932. N. Jakovlev, «Kurze Übersicht über die tscherkessischen (adygheischen) Dialecte und Spachen, Caucasia» 1930. A. Dirr, «Einführung in das Studium der kaukas. Sprachen» Leipzig, 1928.

R. Bleichsteiner, «Die kaukas. Sprachgruppe dans Anthropos».

Son olarak N. Marr, Çerkes halklarının lehçelerine ait başka bir tasnifi veriyordu: 1 — a) Kabartay, b) Tcherkes, c) Ubykh, d) Abaz'lara bölünen kuzey guruplar veya Adyghe. 2 — a) Samourzakan, b) Abjuj, c) Bzibé'leri ihtiva eden orta gurup veya Abkhaz.

Bu bölme kısmen coğrafi bir bölmedir: birinci guruptaki Abaz, orta guruba daha yakındır. Ancak ilk olarak Güldenstaedt aynı eser cilt I, sayfa 464'de «Abkhaz yahut Abaz dilleriyle Çerkesce aynı annedirler» demektedir. Pallas bu diller arasında bazı yapı benzerlikleri müşahade ediyordu. Fakat Abaz'ı Çerkesçe ve diğer bilinen lisanlara biraz yabancı buluyordu. (Aynı eser, cilt 2, sayfa 121). Klaproth, Pallas'ın bu fikrini benimsiyordu. Ancak Çerkesce ile Abkhaz'ın akrabalığını ilk defa kesin olarak Berlik Akademisindeki hatıralarında 1845'de yayınladığı bir çalışmada ispat eden Rosen olmuştur. Modernler doktrin haline gelen bu tezi artık inkar etmiyorlar.

- (14) A. Dirr, «Sovremenienia nazvania kavk. plemen» SMK, cilt 40, sayfa 7'de «Kiakh»ı bir boy ismi olarak kabul ediyor. Çerkesistanda bu isimde bir halkın yaşamış olması mümkündür. Bugün bu terim Çerkeslerin birçok dallarını belirtir ve (-ke) veya (-tche) «kuyruk» yani, «arş pozisyon»dan gelen coğrafi bir terim niteliği vardır. Bu belki de bir halk etimolojisidir. Çerkeslerle akraba olan diğer halkların yanı sıra Trakya'da veya daha doğrusu Dakis (Karpatlarla Tuna nehri arası) da Kiagisoi adlı bir halkın varlığı (Soi eki için bakınız: Caucaensoi, Cotensoi, Albokensoi v.s. Ptolemee Geogr. III. cilt 3,15) fikrimizi, bu kiakh üzerine yöneltmeye mecbur ediyor.

ÇERKES
Efsanelerinden:

SAVSURUKO

Resimleyen:

Hatko Güler

